

Մանգրամի Էֆեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԻՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԵ

ԻՔԻՆՃԻ ՄԵՆԵ

1867 ՄԱՐՏ 21 ՍԱԼ ԱՅՇԱՄ

ՆԻՄԵՐՈ 303

Մանգրամի Էֆեմար հասցեատա 6 եանի սենեակ 300
Երևանի վերին, անկի վերին, բաժնի փողոցում
Բնակարան, 200 զ" օրաց, արժեք 100 զ" օրաց,
Բնակարան, 30 փողոցում փողոցում փողոցում

Իլանային գեղեր փողոցում Էֆեմար, Գե-
ղերի փողոցում 3, Էֆեմարի փողոցում 2,
Վե Էֆեմարի վե փողոցում փողոցում 4
Էր փողոցում փողոցում փողոցում

Մեքենայ վե փողոցում, Պեղ-փողոցում փողոցում-
467 Երևանի փողոցում Էֆեմարի փողոցում
Բնակարան, Բնակարան 8. փողոցում փողոցում փողոցում

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԹԵԼԵԿՐԱՖԻԿԵ

(Առանձին Հասցե Բնակարան)

Փարիս 4 ապրիլ, սապահին սապահ 8
վե 50 տագրգապահում

Եսանմը Ուսումնական

Ապրիլ 4 Բնակարան

Լոնդոն գաղափար 29 1-8

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱՌԻԿԵ

«Փրանսիայ սեփերի Մ. Պուրենին
քենտի տեղեթի թարաֆրնտան ալտըրը
թալիմաթ հագգընտա վերտիղիմիգ մա-
լիմաթլար, չոգ սիլմեթիկ թաստիգ
օլունմուշար տըր»

«Չըգան Բենչ շեմպի հիւնի սեփերի
միւշարիլէյ ճենապլերի, Չաթը Սետա-
րեթմենահիլերի վե թարիճիյե նազըրը
Ֆուստ բաշա հագգըթլերի իլե վուգուա
կէլէն պիր ուզուն միւշարաթ արասըն-
տա, քենտի տեղեթիլին, Կիրիտին Եու-
նանա թերը իտիլմեթի իլին Պապը-ալիյե
նասիհաթ իլլեմեթտ օլունմուշուն իլ-
թար իլմիշ տիր»

«Պունա գարշըրը, իլթիլալն սո-
նա ալլեմաթը Բեք Եագըն օլունմուշուն վե
Հիւթիլմեթիսենիլե, չիմտիլերտ Սթան-
պօլտա պուլունան Կիրիտի վեթիլեր իլե
պիլ իլթիլմեթտ, օրա Էհալիսին պիլ-
հագգ օլուն միւշարալընը իճրասընա
հիմեթ օլունապիլեճեք սուրեթտ ի-
ճապ իտեն թետապիլին թետապիլին
մեշըլ պուլունմաթտա իտուկի իտու-
սուալընըն պեհան վե իպրաղը իլե նա-
գըքանե ֆագաթ պիր սուրեթի գաթի-
յետե Բետա իլգըն ճեվապ վերիլմիշ տիր»

«Պուն սուրեթտ պիր ճեվապ վերի-
լեճեկի Էվլեթիլուն քենչ օլունմուշուն օլ-
ունմուշուն, վագըթ շապ իլթմեթի-

ղին, պիր գալ Էլչիլերին պեյլերիլուն
իլթիլմեթտ իտերեք հարեթ իլլեմեթ-
լի իլթիլմեթտ օլունմուշուն տուր, Եու-
տալի սեյլեմեթտ տիրը, մեքըլը
իլթիլմեթտ Էվլեթիլուն գուրուլմուշուն օ-
լունմուշուն Մ. Պուրենին հարեթի, անճադ
ճիւմա իլթիլմեթտ կիւնիլ կիտենիլերի մադ-
լունպիլեթտ տիւլիլմեթտ նիլեթիլն մեք-
նի իլմիշ, Հեք նե հալ իտե, ճիւմա իլ-
թիլմեթտ կիւնիլ Բուսիա, Ալթիլմեթտ, Բու-
սիա վե իլթիլմեթտ սեփերիլերի Պապը-ալիյե
կիտերեք, մատամքի Սալթանաթը սե-
նիլե — Էլպեթտ աղըր կէլմիշ օլուն-
դուն իլին — ճեգըրեթի թերը իլթմեթ-
նասիհաթընը Բետա իտեր իտե տալի,
պարի պիր միւթարեթ իլանը իլե, օլ-
միւթարեթ գարժընտա Կիրիտին քենտի
քենտույե իտարե իտիլմեթտ, վե Եալիստ
Եունանա թերը իտիլմեթտ մեթեթիլին
հալ ու թեպիլմեթտ գըմընտա, տիւլեթ-
մուաղգամա թարաֆրնտան թալիսի օ-
լունմուշուն պիր գոմիսիս նեգարեթի թա-
թընտա օլունմուշուն հալտե, Էհալիլին Բեյ-
սիլալ օլունմուշունը թեթիլմեթտ իլլեմիշ-
տիր, վե պուլ նասիհաթլարընա Էհեմիլ-
եթտ վերմեթտ նիլեթիլլե, Սերվեր Էֆեմ-
արի հագգըթլերիլին «ճեպըն» կեմտեր-
տիլերի վեթիլերին Էքսերիսին Հանեա-
տան չըգմաթտան Էվլեթ Բոթեթտ իլթ-
միշ օլունմուշուն պիլունե, անլերին ա-
լըր Կիրիտ Էհալիսի թարաֆրնտան իլ-
թիլմեթտ գըմընտա վեթիլեր մագամընտա
թուլթուլմաթըն Եագըրը պիր շեյ օլ-
մատըրըն պեհան իլթմիշտ տիր»

«Ֆուստ բաշա հագգըթլերի, մեք-
ըլը նասիհաթըն տալի պիր սուրեթի
սալիլերտե Ֆրանսիայ նասիհաթը օլուն-
դունմուշուն, վե չիմտիլե գատար իլթիլալն
տեվաթիլ իլե, պեյլեմեթտ մուալեթտ
իտիլմիշ օլուն թեթաթիր, Էհալիլին Բեյ-
սիլալ օլունմուշուն թագաթիրտ տալի,

քենտի արգու վե նիլեթիլն մուվա-
թըր սուրեթտ գուրա գուհուրա կե-
լեճեկիլն ապա կիւնիլը օլունմուշուն
չիւլհեթիլ օլունմուշուն, միւշարիլլե-
հիւմ տեթիլ տեվեթ իլլեթիլլին ինսա-
նիլեթ վե պիր թարաֆրը Էսերիլլին հա-
րաթեթը մեթուհեթիլլին թահսին վե
թահգըր իլլեմեթտ իլե պերապեր, հեք
նե սուրեթտ օլունմուշուն իտե օլունմուշուն, Տեվ-
լեթտ-ալիլլին պուլ մագուլե պիր թեթ-
լիլ վե Եալիստ նասիհաթընը գապուլ ի-
տեթեթեթեթիլլին մա թեթաթիր պեհան ի-
լե ալիլեթտ սուրեթտ ճեվապ վերմիշ
տիր»

«Պալեատ գըրիլին կէլմիշ օլունմուշուն
մուլ գաթլարտան հիլ պիրիլլին սըրտալը
օլունմուշուն, չու մատտե իլգըրիլն օա-
հիս վե տոլուն պիր մալիլմաթ վերմիշ
օլունմուշունը մեթուլիլլե տերիլլե, Էհեք
իլլեթիլլե սեփերիլլին Լոթտ Լաթընա ճենապլերի
տալի պիրիլլե պուլունմուշուն օլունմուշուն
քեյլիլլեթտ պիլս պիլթիլլե Էհեմիլլեթտ
քեյպ իտեթեթիլլե չիւլհե Եոգ իտի»

«Եու հալտե վե Լոթտ Տերպիլլին
սեթիլլեթտ մալիլմաթը օլունմուշուն սու-
րեթտ, մեքըլը վագատտան պիր նեթիլ-
ճե հասըլ օլունմուշուն Էվլեթ, պիր շեյ
սեթիլլեթտ իլթիլլե իլթիլլե իտեր իտեթտե,
պուլ իտուստա պիլլեթտ Ֆրանսիայ Բե-
թիլլեթտիլլին նե թարիլ թուլթադ-
լարընը տալի անլամագ մեթաթընտաթը
Էհեթիլլե անլերին իլգըրիլն Եագըրընտա
պիր թեպեթտիլլե կեթիլլեթտ իտե,
Կիրիտ մեթեթիլլին իլթիլտաթտան պե-
րու Եանլմալարընը նըսթ նըսթաթա-
հիս իլթմիշ օլունմուշուն տիր»

Լեվել

Պուն կիւնիլ Գուրիլլե պուլնա ճեվապ վե-
րեթեք, Ֆրանսիայ սեփերի Մ. Պուրենին
Էր իտարիլլե նազըրը հագգըթլերի իլե

կէօրիւնէն ինքնաւ, նէ « Երուսաղէմ » վէ նէ տախի « Թէրք իթմէ » լուղէթիւնի տա-
լա աղղընտան չըգարմամըն օլտուղունա գա-
վիէն թէէմին իտէպիլիւրիդ տէմիշ տիր :

— . . . Միւլէլիֆ .

1867 մարտ 2 Թրապզօն

Փետրվար 22 Թարիխի պիր գըթա մէք-
թուպ իրսալ իտէրէք զաթընըզա պիլտիւրմիշ
իտիմ . Օվաճըգ վէ Պաղչէճիքտէ պուլունան
Փուգարալար իչին , պուլաւտա պուլունան
Թամզարալը ֆազիլէթու պիր գաչ զաթ-
լարըն իեանէ վիթէճէքիւնի , պուլ տէֆա
միւլալիլէթիւն վէրտիքիւն իեանէլէրին
բուսուլաւընը լէֆֆէն Թարաֆընըզա կէօն-
տէրմիշ իտիւլէրիլէ նէշը իտէսինիդ :

Այսինքն քէնտիլէրի իսթէմէտիլէր նէշը օ-
լունամարըն իտէտէ , պէնտէնիդ պէօյլէ ֆա-
զիլէթիւնի կիլիլ գալմատան նէշը օլունմա-
սընը տաճա զիեատէ պիր ֆազիլէթ աւտ
իլլէտիմ , սայըրլարընա տախի իպրէթ օ-
լունմասըն իչին :

Պունլար չօգ տէֆա միւլթէպէր զազէթա-
նըզը օղուեարագ , վէ զաթընըզըն չու գա-
տար մէշղուլիլէթ արասընտա իշնիմիտ Թա-
րաֆլարընա կիտիպ , մէրգուլ պիշարէլէրին
հալլէրինէ վուգուֆ օլուպ , վէ պիր գաչ խայր-
իտա՝ զաթլարըն թէշղիլ իտէրէք , պիշարէ-
լէրին տէրտիլնէ տէրման օլմանըզտա Թա՛րիք
օլունարագ քէնտիլէրին տախի հիսսէտար օլ-
մալարընա արզուլէրինի չաթիլլէրինէ պէ-
եան իլլէտիլէր , պէնտէնիդ տախի թէշէքիւ-
րէն գապուլ իլլէտիմ , իշթէ պուլ տուր ֆա-
զիլէթի զա՛հրէ չըգմասընըն վէ զազէթալէ-
րին ֆայիտէսի :

Պու ֆազիլէթու զաթլար պիր սէնէ ագ-
տէմ էլէզու իսկէլէսինտէ եէնի եաբըլան ե-
կեղեցի իչին տէրէճէլէրինտէն ֆազլա իեա-
նէ վիլտիլէր . քէզալիք Պուլանմախ իսկէ-
լէսինտէ եաբըլան եկեղեցի իչին , վէ իթի-
սիտէ տիշարտան ողորմութիւնա միւլթաճ ի-
տիլէր , վէ չու զաթլար վարիլէթիլ թիւսէլէր
տէշիլ տիր , անճագ քէնտիլէրինի իտարէ ի-
տէրէք . Ալլահըն ինայէթիլլէ նէք իսսան օ-
լունմուշ , օնա թէշէքիւր օլուպ , եիւրէք-
լէրինին զանիլիկիւնտէն պէօյլէ ֆազիլէթ-
լէրտէն կէրի տուրմազլար :

— . . . Միւլէլիֆ . Էկէր զազէթաճըլարըն
միւլթիմիդ վէ ումուլէն միլլէթիլլէրի հագ-
զընտա օլան զայրէթիլլէրին տէշիլ նըսֆըր ու-
պու գատար ըուհպանլարընը տախի զայ-
րէթ իթսէլէր , հէր պիր իլլէրիմիդ եօլունա
կիրմէսինէ ասլա չիւրնէ օլմազ :

Տուլտուղունա կէօրէ Թրապզօնըլլար-
տան պիր գաչ խայրիտա՝ զաթլար տախի
պէնլէրինտէ մէշվէրէթ իթմիշլէր , պիր ի-
եանէ տէֆթէրի ալմագըլըզա մէրգուլ պիշա-
րէկեան իչին , ումարմ քի եազընտա պաշա
չըգարըլլար :

Թօթլանըլան իեանէլէր զիրտէ պէեան օ-
լունուր .

Մ . Յօվհաննէս աղա Յակոբով Եղի- եանան	100
Տիրատուր աղա Թախախճեան	100
Թարութիւն աղա Շամսիեան	50
Է Երէն աղա Չիթճեան	50

Գալուստ աղա Եաչեան	25
Յօհան աղա Ինճէեան	25
Կարապետ աղա Չիթճեան	40
Մ . Յօհաննէս աղա Եղեանան	25
Բարեպաշտ ոմն	100

Ագճէ ֆարզը թէնլիլ	485
Թրապզօն մէքթէպի տնօրէնի Մէզ- պուրեան էֆէնտի	35
Մէքթէպի մէզպուր չակիրտանը Թա- րաֆընտան	50
	50
	550

Մէրգուլման համիլէթքեարան վէ
ղայրէթքէշան հագգընտա իզհարը թէ-
շէքքիւր իտէրիլ :

— . . . Խմբագիր .

Փունջի խմբագիրը Պ . Համբարձում իր
մտրա 11 Թուովը Թաղական խորհրդոյ՝ Տ .
Մարտիրոսին վրայօք գրած մէկ նամակը հը-
րատարակելէն վերջը՝ որուն մէջ յիշեալ քա-
հանային դատին վերջացած չըլլալը եւ փուն-
ջի հրատարակութեանց սուտ ըլլալը ինք
կըյայտնէ . չէինք սպասէր բնաւ որ Պ . Ա-
լաճաճեան դարձեալ համարձակէր դիտողու-
թիւններ ընելու , եւ իր առաջին ըսածները
պնդելով յարելու թէ « այո՛ , խիստ ստոյգ է
որ Տ . Մարտիրոսին խնդիրը երկը եպիսկո-
պոսաց մասնաժողովը քննութեան առած եւ
արդէն իր տեղեկագիրը մատուցած է Ս . պատ-
րիարքին , որով անպարտ կերելի յիշեալ
քահանայն » :

Փունջի խմբագրին իր գրածը իրեն անդ-
րագործընելով կըսեմք թէ Պ . Ալաճաճեան
ի՛նչպէս կը հանդգնի սուտ անուանել քաղ-
մաճանօթ ճշմարտութիւն մը : Եթէ Տ . Մար-
տիրոս ըստ տեղեկագրոյ եպիսկոպոսաց ան-
պարտ էր , ինչո՞ւ Ազգ . կեդրոնական վար-
չութեան խօսն ժողովը իր մարտ 3 ի նիս-
տին մէջ զանի 13 օր եկեղեցի մտնելէ ար-
գիլեց , եթէ Պ . Ալաճաճեան անպէտ եւ ան-
տեղեակ է այս որոշման (թէպէտ եւ գի-
տեմք որ կոմաւ կուրացողներէն է) ինչո՞ւ
չդիմէր ի Պատրիարքարան եւ ստոյգ տեղե-
կութիւն չստանար փոխանակ ասոր անոր
հաղորդած սուտ լուրերովն իր թիրթըր մը-
րոտելու : Իրաւունք չունէի՞նք ուրեմն ը-
սելու թէ « Պ . Ալաճաճեան ըստ մեզ անուղ-
ղելի մէկը վճռուած է » :

Պ . Ալաճաճեան Թաղական խորհրդոյ՝
Թաղեցիները ընդհանուր ժողովոյ հրաւիրելը
երկպառակութեան պատճառ կանուանէ , երբ
ինքն եղած է երկպառակութեան միակ ծա-
ռայական գործիք հեղինակութիւն չունեցող
անձանց ձեռքը : Թաղեցիք փետր . 5 Թու-
ականով բազմաթիւ ստորագրութեամբ բո-
ղոքագիր մը ներկայացընելով Տ . Մարտիրո-
սին գործոյն ինչ ըլլալուն տեղեկութիւնը
խնդրած ատեննին , միթէ Թաղական խոր-
հուրդը իրաւունք ունէ՞ր Թաղեցիներէն զը-
լանալու այսպիսի իրաւացի առաջարկութեան
մը կատարումը . եւ պարտաւորեալ չէ՞ր գոր-
ծոյն ճշգրութիւնը անոր առջին դնելու ամէն
պարագաներովը : Ուստի սուտ է Փունջի նա-
եւ այն կէտը որ կըսէ թէ Թաղական խոր-
հուրդը Տ . Մարտիրոս քահանայն չուզելու

ստորագրութիւն կորզեր է ներկայ եղողնե-
րուն միայն մէկ մասէն : Թաղական խոր-
հուրդս ըստ խնդրանաց Թաղեցեաց միայն
գործոյն եղելութիւնը յայտնեց . Թաղեցիք՝
իրենց ընտրած Թաղական խորհրդոյն իրա-
ւունքն օտնակոխ եղած տեսնելով , եւ նոյն
քահանային անվայել վարմունքէն զայթակ-
ղելով բողոքագիր մը գրի առին եւ ժողո-
վոյն բազմականները՝ բաց ի մէկ քանիէն ,
որ բողոքագրոյն գրուել ըմնալուն չկրցան
սպասել , իրենց յօժար կամօքը ամբողջա-
պէս ստորագրեցին առանց Թաղական խոր-
հրդոյ միջամտութեան . սոյն բողոքագրով՝
ուր ութսունի չափ ստորագրութիւն կար ,
պատգամաւորութիւն մը գիմեց ի Պատրի-
արքարան եւ խոստում ընդունեց խառն ժո-
ղովէն թէ Տ . Մարտիրոս կարելի է բնաւ
եկեղեցի չըմանէ այսուհետեւ :

Պ . Ալաճաճեան կը պնդէ թէ՝ Թաղեցեաց
մեծ եւ երեւելի մասը գոհ են տէր Մարտի-
րոսէն , չեմք գիտեր թէ այս մեծ եւ երեւե-
լի մաս անուանածը (որոնց ով ըլլալին ալ
չեմք ճանչնար) երկը եպիսկոպոսաց քըն-
նութեամբ , տէր Մարտիրոսին վրայ վճռու-
ած զուարճաբան խեղդատակութեան յատ-
կութիւննե՞րէն գոհ են , եթէ անոր քահա-
նայավայել վարմունքէն :

Բայց պէտք է մեզից հուցնէ թէ Պ . Ալա-
ճաճեանը թէ՛ որոնք են այն պատուարժան
Թաղեցիք , որ խորհրդոյս զաղարոււմ խնդ-
րեր են Պատրիարքարանէն , եւ հանրագիր ըս-
տորագրեր տէր Մարտիրոսին անպարտ ըլլա-
լըն յայտնելու համար :

Չեմք զիջանի երեսփոխանական ընտրու-
թեան մը , Նէսիմի Մկրտութեան նկատմամբ
Պ . Համբարձումի գրած սուտ ու փուտ խօս-
քերուն կարեւորութիւն տալով պատասխա-
նելու , վասն զի անոնց բարբառնջանքէ եւ
անհիթեթութենէ զատ ուրիշ բան մը չըլլալը
արդէն յայտնի է ամենուն :

Իսկ Թաղիս վարժարանին նկատմամբ գը-
րածներուն պատասխանը , թող կարգայ « Ժա-
մանակ » պատուական լրագրոյն մարտ 11
թերթին մէջ , ուր պիտի տեսնէ թէ՛ մանչ
տղայոց վարժարանին համար նոր հոգաբար-
ձութիւն մը կազմուած է , անոր ամէն պի-
տոյքները հոգալու , եւ բարեկարգութեանը
հսկելու համար . եւ թէ աղջկանց վարժարա-
նին նկատմամբ թաղ . խորհրդոյս եւ հոգա-
բարձութեան մէջ ծագած անհամաձայնու-
թիւնը վերջնելու դժուարութիւն մը չկար .
եթէ Հոգաբարձութիւնը ուղէր :

Վերջի խնդիր է ցուցնել Փունջի խմբագ-
րին թէ՛ անպատուութիւնը կամ անխոհմու-
թիւնը ո՞ր կողմէն ծանրացած է :

Սակայն սաստկութեամբ կը մերժեմք նա
եւ Փունջի այն խօսքը որ կըսէ , թէ սոյն
քահանայիս « բարոյական սպանման արեամ-
րը հովաներու ձիգ կը թափէ խորհուրդս » :
Թող խոստովանի Պ . Ալաճաճեան որ տէր
Մարտիրոսին այս բարոյական սպանման պատ-
ճառ եղան նոյն իսկ բարեկամները՝ որոնք ե-
թէ ուզէին , խիստ գիւրութեամբ կարող էին
այս դէպքին համար տեղեկութիւն ստանալ
Թաղական խորհուրդէն , եւ տարապարտ գոր-
ծողութեանց ձեռնամուխ չըլլալ . Պ . Ալա-

Հանձնան ալ կրնար այս տեղեկութիւնը ըս-
տանալ միզնէ . բայց իւր սովորականին հա-
մեմատ անստոյգ աղբիւրներու դիմելով հը-
րապարակ հանեց այս խնդիրը , եւ պատճառ
տուաւ գործոյն բորբոքելուն . այսու ամե-
նայնիւ դարձեալ խորհուրդս մինչեւ ցարդ
հրատարակութեան չտուաւ այս խնդիրը .

Թող ողջամիտ ընթերցողք տեսնեն եւ
դատեն թէ ո՞ր կողմնէ խոհեմութիւնը :

Մնամք յարգանք

Մարտ 14, 1867 իւսկիւտար .

Ատենադպիր
Գ. ԳՐԱՍԵՐԵԱՆ

Ատենապետ
Յ. ՌԻՄԵՏ

— . . . Խմբագիր .

Լուսաւորչական կղերին կողմէն իրա-
ւացի տրտուեցնելը կըլլան թէ մինչդեռ
ժողովուրդին Պապական մասին լրագիրք
իրենց եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականաց պակ-
սութիւնները կը մեղմացնեն , կը լռեն ,
եւ քանի մը ազնուասիրտ երախաւորաց
գործերը միայն նորէն նորէն յառաջ կը
բերեն պարծենալով , որոնց մեծ մասը
Լուսաւորչականաց մէջ սնեալ էին , եւ
եռեւնին կը պահեն Պապական եկեղե-
ցականաց մեծ բանակ մը՝ որոնց վործե-
րը քննութեան առնելու վարկեան մը չեն
ներեր . եւ մինչդեռ Բողոքական լրագի-
րը՝ թէ եւ կրօնական՝ ոչ միայն իրենց ե-
կեղեցականաց պակսութիւնները կը լռէ՝
այլ եւ Բոյններն ու Պապականները գրգռե-
լէ երկնելով՝ (քանզի անոնք զէնքեր ու-
նին գիմաւորելու) Լուսաւորչականաց
պակսութիւնները թէ ուղղակի թէ ա-
նուղղակի մէջ բերելը իրեն սեպհական
գործ ըրած է , եւ բողոքականաց քարո-
զիչք զանոնք օտար երկիրներ օտար լե-
զուներով անգագար հրատարակել ու քա-
րոզելը իրենց առաքելութեան պաշտօն
ընտրած են՝ որպէս թէ բողոքականը առ-
հասարակ սուրբ սրբազան ժողովուրդ մը
ամբարշտանելով պատած ըլլային հոս ,
որպէս թէ ժողովուրդին թէ Պապական
թէ Բողոքական մասին մէջ ոչ դժտութիւն
կայ , ոչ հակառակութիւններ , ոչ զեղ-
ծումներ , ոչ անգիտութիւն , ոչ անգիտ-
ղութիւն , ոչ կարծեաց համար գրիանք
կրել եւ ոչ բան մը կայ , նոյն ատենը Լու-
սաւորչական Հայ լրագիրք անընդհատ ի-
րենց կղերին պակսութիւնները ի հրա-
պարակ կը հանեն , առանց աչառու-
թեան եւ անխաճութեան՝ քահանայ ըլլայ ,
Պատրիարք ըլլայ կամ կաթողիկոս ըլլայ ,
եւ որու գէմ որ պակսութիւն մը բրած
ըլլան՝ Տէր Կաթողիկոսի գէմ ըլլայ կամ բո-
ղոքական քարոզիչի մը գէմ :

Ասոր հետեւանքը կըլլայ որ պարզա-
միտ Լուսաւորչական փոխանակ իւրեանց
բարեբաղդութիւն , փառք եւ պարծանք
համարելու՝ ազատ Լուսաւորչական եկե-
ղեցւոյ մէջ գտնուելին , ուր փողերնին
կը հնչեցնեն , կրնան ձայն հանել , զը-
լու խնին բարձրացնելով շրջիլ իղձերնին ,

խորհուրդնին ու կարողութիւններնին
եւ տաղանդնին երեւցնելու ու բանեցնելու
կրնան սրգոզիլ , հաշտուիլ , եւ այլն .

Կերթան Պապական կամ Բողոքական
լուծին տակ կը ձգեն անձերնին , ուր դա-
րերով ուսեալ եւ փորձեալ կերպեր կուն-
փողերը լուեցնելու եւ հնչող զանգակ-
ներուն խոտ թխմելու , ուր գացողնե-
րուն ալ ոչ ձայններն կը լսես եւ ոչ
գլուխնին վեր կը տեսնաս , եթէ ոչ եր-
բեմն Լուսաւորչական լրագրաց շնորհիւ
լուութիւն . իբր թէ հոն ալ բոլոր բաղ-
ցացածնին գտան , ազատութիւն գա-
ղափարաց , ինչի ազգէն կը հաւատան , մի-
այն թէ անբարայական չըլլան . ամենայն
համբերութիւն եւ խոնարհութիւն ե-
կեղեցականաց կողմանէ , ոչ ճնշումներ ,
հաւասարութիւն , ու կատարեալ անա-
չառութիւն մեծի եւ փոքրի մէջ , ա-
մենայն դուրս եւ համակրութիւն կա-
տարեալ ողջախոհութիւն , եւ այլն .

Այս լուութեան պատճառ , չքաւոր
կարող կամ դժտեալ անձինք անգամ մը
դարձան մի . մէկ կողմանէ ճիշդութիւն-
րու հարստութիւն կայ , եւ բողոքական
քարոզիչք օտար ազգերէ դրամ եւ ուրիշ
ազգեցութիւններ կ'ընդունին . գորս Գի-
տեն գործածել իրենց դարձերը պիտո
բռնելու եւ լուսաւորչութիւն . Արդարեւ
դարմանք է թէ այս լուսաւորչեալ դարուս
մէջ երիցականը՝ քանի որ մէկ կողմանէ
հարստութեանց եւ արտաքին ազդեցու-
թեանց չապաւինել կը քարոզէ այլոյ՝ իսկ
միւս կողմանէ ինքը իւր բոլոր ոյժը եւ
միջնաբերդը օտակ ու ազդեցութիւնն
ըրած է . քանի որ սրբաքննութեան ատ-
եանները կը պախտարակէ՝ իսկ ինքը իւր սր-
բաքննութեան ատեանը (եկեղեցւոյ ան-
դամնց կրօնական գաղափարներն ու կրօ-
նական յանցանքները քննելու ատեան մը)
մեր մէջ բացած է , այսու ամենայնիւ դեռ
դարձեր կը գտնէ հոս լուսաւորչական ա-
զատ եկեղեցիէն . Նոյնպէս զարմանք է թէ
Պապականք՝ որոնց ձեռքէն դարերով կըր-
ուած նեղութիւններուն վրայ այնքան գի-
րելու վկայութիւններ կան , ու մեր ա-
չաց առջեւ ալ այսքան սեղմութիւններ կան ,
դեռ ասոնք ալ դարձեր կընեն հոս՝ լու-
սաւորչականաց կողմէն քանի մը զեղծ-
մունքներ յառաջ բերելով , գորոնք վե-
հանձնարար մենք իրենցմէ աւելի կը պա-
խարակենք :

Մենք գիտենք թէ՛ եթէ պապական եւ
բողոքական եկեղեցականք մէկ կողմանէ ,
եւ լուսաւորչականք միւս կողմանէ ազատ
քննութեամբ բաղդատուին , Լուսաւոր-
չականք իրենց վրայ հրատարակուած բո-
լոր պակասութիւններովը հանգիւրձ տա-
կաւին թէ պապական եւ թէ բողոքական
եկեղեցականներէն զերազանց են . վասն
որոյ զանոնք կը սիրենք ու կը յարգենք ,

եւ Լուսաւորչական եկեղեցւոյ յատկաց-
եալ անզուգական փառք մը կը համարենք
անոր մէջ վայելուած ազատութիւնը .
զոր ուրանալով եւ միանգամայն այլ եւ
այլ պատրուակներով խել եւ շնչելու
փորձ փորձողները մինչեւ հիմա նկուե-
եղած են , եւ հիմա ալ կը դառնան թոյլ
է , այսինքն չափազանց ազատ է կրսնե-
մենք գիտենք որ եթէ պապական եւ բո-
ղոքական լրագիրք լուսաւորչականաց նը-
ման ամեն բան համարձակ հրատարակե-
աւելի խորշիկ տեսարան մը պիտի բաց-
վի . եւ իրենց ժողովուրդը աւելի մեծ
ջանք պիտի ընէ Լուսաւորչականաց գիրկը
վերադառնալու , ինչպէս որ արդէն շա-
տորը ծածուկ տեղ մը Լուսաւորչական
ազատ եղբայրներէն գտած ատեննին՝
կը համարեն . Լսեցէք պապական եւ բո-
ղոքական եղբարք , լուսաւորչականաց հետ
կարո՞ղ էք մըցիլ ազատութեան մասին .
յառաջ եկէք . Հայ պապական եւ բողո-
քական լրագիրներէն կը պահանջենք որ
լրագրոյ պաշտօն վարելով , իրենց ժողո-
վուրդին ներքին անցքերուն վրայ լուր
տան , որուն մէջ որ կը ցրուին եւ կը կար-
դացուին . Նոյն հասարակութեան պաշտօ-
նէից գործերը , բարքն ու ընթացքը հասա-
րակաց ծանօթացնեն . ընդհանրութեան
ճշմարիտ լրագրութիւն ընեն , որ ժողո-
վուրդը գիտնայ թէ ո՞ր տեղերն է , մինչ-
դեռ լրագիր հնարուած է , աշխարհիս
անլրագիր դարերուն պէս չթողուն իրենց
եկեղեցականաց վիճակը , միայն օտարաց
որպիսութիւնները ճառելով , եւ զայլս
խրատելով , որպէս թէ անոնց համար հը-
րատարակուած ըլլային . որոնք բաւական
լրագիրք ունին , եւ բաւական ազատ կը
խօսին :

ՆԵՎԻՅԷ

Ինկիլթերրա գրախնայար հաղթթէրիւնին ,
բրէնս Ալպէթիւն վէֆաթընտան սօնրա սալթ
պիր կիճէ Պէքիւնսալ սէրաեընտա գալմըշ օլ-
տուգլարը հալտէ , պու կիւնլէրտէ պիտ տէ-
ֆաթ թէշրիֆ իտէրէք սարայը մէզքիւր-
տէ պիր հաֆթա գատար արամ իլլէտիլէրի-
բրէնս վէ բրէնսէս Աւէլլաէ վիդիթա վէրտիք-
լէրի , պաղը մահլէլլէրի կէզտիթլէրի , հալեա
թէաթրօնտ տախի կիրմիշ օլտուգլարը ինկի-
լիզ զաղէթայարընտա օղունմուշ տուր :

Լիտստէ թաշ գըրմագ իշլին իսթիլի պիր
մաքիմա իճատ օլունմուշ տուր . մաքիմա-
յը մէզքիւր թաշ գըրմագ Ֆիեաթլարընը 15
բէնատան 3 եախօտ 4 բէնատա գատար թէն-
զիլ իրմիշ տիր . շէօյլէ քի կիւնտէ 100 թօ-
նէլաթօ քիթէճ թաշ գըրմապիլմէքտէ օլտալ ,
պաշգա մաքիմալար կիպի թաշլարը թաշը-
մաեա ինթիեաճ գալմագսըզըն , թօնէլաթօ-
սու 6 թաքիթէտէ արապաեա տօլմագտա-
յըմըշ :

1821 տէն պէրու Մէքսիքայա 25 բրէզի-

տանթ (բէյիսի ճուռնուր) 7 հաքիմ, 2 իմ-
բէրաթօր, պիր վէքիլի բրէզիտանթ, պիր սէ-
րասքէր նասպ օլունուլու, պիրպիրլէրի իւզէ-
րինէ հիսսպ օլունուլու հալտէ, անճագ 16
շար մահ հիւքիւմէթ իտէպիրմիլլէր տիր .
պունլարա նէզարէն « Մագսիմիլիյէնին իմ-
բէրաթօրուզու ուզուէն միւտտէթ տահան-
աւ » տէմիշտիր Լօյսս զագէթասը :

Բէսմի ճէտվէլի գուեռուտաթընտան աննա-
շըտըղընա նէզարէն, Միւնթէմէյը ինկիլ-
թէրանըն քէրէսթէ իտիսալաթը սաթըը
չէօյլէ օլմուշ տուր, 66 դեկտեմբերինտէ 11,
940,000 լիրալը 1865 տէ մահը մէզքիւրին-
տէ 15,000,000 լիրալը օլմուշ տուր . թէք-
միլ 66 սէնէսինտէ օլան սաթըը 65-
քիւնի 188,000,000 տուր քի, 65 սէնէսինտէ
25 միլիօն լիրալը նօգսան, Եանի 165,000,
000 լիրալը սաթըը օլմուշ տուր :

Պու սէնէսին իպթիտասընտան պէրու ին-
կիթէրրատա 639 կէմի սագաթըըը վուզու
պուլմուշ տուր :

Լիզարտ (քէրթէնթէլէ) պուրնուտա պա-
լըզը գայըղընըն պիրիսի, պիր թօսպաղը
թութմուշ տուր, 229 լիրալտան աղըրճա-
յըմը :

Ինկիլթէրրատա մատէն սահպլէրինտէն
պիրիսի փարիս Էքսրօզոսիյօնուէն 120 բար-
մագ թուրուտա պիր մատէն քէօմիւրիւ
կէօնտէրէճէք իմիշ 7 թօնէլաթօ, Եանի 15,
680 լիրալա աղըրըղընտա :

Կարալյան նամ զագէթատա չէօյլէ Եա-
ղըը տըր :

« Իսթանպուլտա բէք աճայիպ պիր հալ-
միւլահէտէ օլունուլուտա տըր, Իսլամ սէքէ-
նէսինտէն պիր րուպու հէման տահա զիեա-
տէսի, ահալինին բէք չօղլարը, ֆամիլեալա-
րը իլէ պիրիքտէ Իսթանպուլ թէրք իտէ-
րէք, Պօղազ իլինին Անատուլու գըըընտա
նագլ իտէրլէր . ռէօյլէնտիյին նէզարէն, չու-
պիր գաշ հաթթատան պէրու, ահալիտէն
չօղլարը տիյարը ախէրէ հիւրէթ իթմէքտէ
իմիշլէր, վէ հալեա բէք չօղ խանէ, վէ տիւք
քեանլարըն գաբանտըը կէօրիւլմիւշ իտէտէ,
ռէպէպինիննէ օլունուլու անլաշըմամը տըր : »

Պու հալաթիս պիւսպիւթիւն արաճիթ-
տէն իպարէթ օլմալը տըր :

Կէչէն աեըն 14 իւնտէ Ամէրիգանըն Գու-
էպէք չէհրինտէ, պուզ իւզէրինտէ զայթթ
ճէսիմ, վէ թանթանալը պիր պալօ վէրիւ-
միշ տիր :

Մանչէսթէրին Բըլիմըթը Կրօվ նամ սօ-
գաղընտա Մ . Ճօն իսմինտէ պիր քէս 7 էր-
քէք, վէ իւշ գըզ էվլատա մալիք պուլուն-
մագտա օլուպ, գըզլարընտա առա պիր գու-
տուր օլմալըըը հալտէ, էրքէք չօճուզլա
քընըն 7 օի տախի տիւսիզ իմիշլէր :

Մէշուր Կրէթ Իսթըրն (Եախօտ Լէվա-
նաթան) նամ վաթօր, իքի տիւնեայը թէ-
ղէկրաֆըլա պիր պիրինէ Եագընլաշտըրտըզ-
տան սօնրա, չիմի տախի Ամէրիգա ահալի-
թին փարիս Էքսրօզոսիյօնուէն թաշըմանա
հաղըրլանմագտա տըր . մէզքիւր ըզպանտու-
վաթօր աեըն 20 սինտէ Մէրվինտէն հարէքէթ
թաթէրէք Նիւ-Էօրգա կիտէճէք տիր . վաթօրը
մէզքիւրուէն 1680 բարմագ պօլունտա, 288
բարմագ էնինտէ օլան սալաթընտա 500 քիլիյէ

պիր մասաաթա թաաթ վէրիլէճէք տիր . քէ-
զա 1500 քիլի տախի պաշգա պաշգա ու-
ֆագ սալաթտա, քի 2000 քիլի պիրտէն
թաաթ իտէճէք տիր, գամարալարընտա 5000
քիլիյէ Եաթագ պուլունտագ օլուպ, Եօլ-
ճուլարըն հէր պիր ճիհէթլէ րահաթընա դա-
յէթլէ տիգգաթ օլունաճաղըմը :

Սէրկիլի մէզքիւր հագգընտա Էվրօպա դա-
ղէթալարը հէր կիւն գօճա գօճա սիթուլա-
րըն տօլտուրմագտա տըրլար, պու կիւն-
լէրտէ ինկիլիզ զագէթալարընտա Եագըլար-
ղընա կէօրէ, սէրկիլի մէզքիւրուէն պինասը
զայթլէ չէքիլիք օլմուշ տուր, պունու տա-
խի չօգճանա պինանըն ալազըղընա վէր-
մէքտէտիրլէր . քէզա չիմիտէն փարիստէ
հէր պիր չէյ պահալանմը տըր :

Հապէշիսթանտա օլան ինկիլիզ մահպուս-
լարը հագգընտա Կարտիյան նամ զագէթատա
չէօյլէ Եագըլը տըր :

« Յունվարըն 5 ինտէն Ապիսիատան
կէլէն խապէրլէրէ նէզարէն, մահպուլար
քեաֆթէթէն իյի հալտէ իմիշլէր, Գրալիշա
հագրէթլէրինին կէօնտէրտիյի նամէյի Մաս-
վատան Մ . Յիւթ վասըթասըրիլէ իմբէրաթօր
թէօտօրա կէօնտէրիւմիշ տիր քի, զայթթ մէմ-
նունիյէթլէ գապուլ իթմիշ տիր . ալտըղըմը
մալիւմաթա նէզարէն, իմբէրաթօր Մ . Բաս-
սամ իլէ մէշլէրէթ իթմիքտէն սօնրա, ճէ-
վապը գաթի վիրէճէք տիր քի պաշ միւհէն-
տիս Մ . Թալպօթ, ճէվապը մէզքիւրիւ Մա-
սօվատան, Ատինէ Վիթթօրիտա (Ինկիլիզ
պէլլիկի) կէթիթէճէք տիր . մէրգուլ իտէ ֆէ-
նա տէրէճէտէ քէյֆսիզ իմիշ . օ պիր միւհէն-
տիս Մասօվատա օլուպ, սըթմա խասթա-
լըղընտան բէք զիեատէ էզիեթլէ չէքմէքտէ
իմիշլէր : »

Էվրօպաաթա Բէսիմէ նէ տէրէճէլէրտէ ի-
թիպար իթմիքլէրի չօղլարըն մալիւմիւ-
տիր . պու աեըն իլինտէ Լօնտաաթա պիր
մէզատաթա թանէսի 130 լիրալըտան 1250
լիրալը գատար օլտուղու հալտէ, 56,000
լիրալը Բէսիմ սաթըլմը տըր :

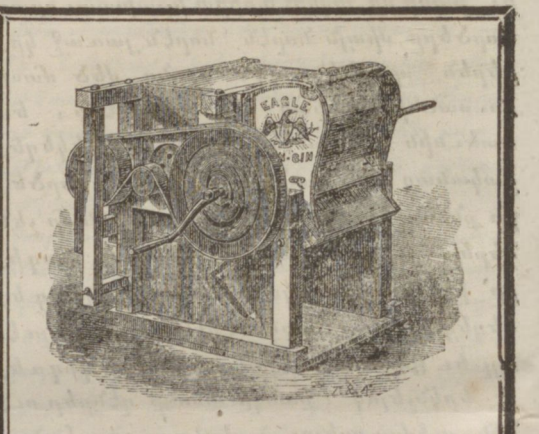
« 1863 սէնէսինտէն պէրի Բուսի-
անըն Լէհ Էեալէթլէրի սաթիւլէրինտէն
18682 քիլի 164 տէ գարը պէրապէր օլ-
տուղու հալտէ Սիպիլէ, 33780 քիլի,
Ուրալ սահրալարընա, վէ 12556 էրքէք-
լէ 218 տէ գարը Բուսիանըն իլէրիլէրինէ
տօղընա մէնֆի օլունմուշտար տըր . Պոււն-
լարտան մասաաթա 2416 Լէհլէր ճէզա թահ-
թընա գօնուլմուշալ, վէ 1168 քիլիտէ
բօլթիգաճա ճիւնհալար իլին քիմի ա-
սըլմը վէ քիմիսիտէ թիւֆէնկէ թու-
թուլարագ էճէլէ գուրպան կիթմիլլէր
տիր : »

Ի Լ Ա Ն Ա Թ

Հէր սէնէ հէր մահէլտէ փրօվասը օլուն-
մուշ օլան Շէրօնուէն ալուճու պէօճէք թօ-
խու մունուէն իլթիրասընա թալէպիսի վար
իտէ, Զիւմպիւլ իւ խանընտա իւսթ գաթ-
տա Ն . Յ օտանա միւրաճաթ իթմէսի ի-
լան գըլընըր :

Եւրօպայի համալսարանի մը մէջ դաստի-
արակեալ Հայագրի երիտասարդ մը, որ Գեր-
մաներէն, Անգղիերէն, Լատիներէն, Հել-
լէնարէն եւ Եբրայեցիերէն լեզուաց հմուտ,
Թուաբանութեան, Աճէպրայի, Երկրաչա-
փութեան, Աշխարհագրութեան, Պատմու-
թեան, Բնագիտութեան, Երաժշտութեան,
Մարդակազմութեան, Աստուածաբանու-
թեան եւ Բիանօ չալելու տեղեակ է, դա-
ստաբանութեան տեղ կը փնտոէ, ուզողը կըր-
նայ լրագրօյս գրասենեակէն տեղեկանալ :

Տօգթօր Պարոնիկ Մատթէոսեանըն Սագըղ
աղաճը ճատտէսինտէ Գարանլըզ սօգաղընտա,
պիր նիւմէրօլու խանէսինտէ չարչէմպի
կիւնլէրի խայրաթ պագմագտա օլունուլու հէր
նէ գատար զաթէն իլան օլունմուշ իտէճէ,
պագը տօսթլարը վէ միւշթէրիլլէրի սայիթ
կիւնլէրտէ կիտիպ պօշ կէրի տէճմէքտէ օլ-
տուզլարընտան, զիքր օլունան խայրաթ
կիւնլէրտէն պաշգա, ճիւմա կիւնլէրի էօյ-
լէտէն ագշամա գատար խանէսինտէ պու-
լունաճաղը իլան օլունուլու :

Ի Լ Ա Ն

Բամուզ մաթիլալարընտան ԻկըԼ
Եանի Գարա-գուշ նամ մաթիլա, Ղա-
լաթատա Էնի-ճամի գարուսու իթ-
թիսալինտէ Միւնասեանըն մաղաղա-
սընտա ուճուզ Ֆիեաթ իլէ սաթըը
մագտա տըր :

Պու մաթիլա կէրէք ինկիլթէրրա
վէ կէրէք Էվրօպանըն հէր թարա-
ֆընտա չօգ չէօհրէթ քէսպ իթմիշ
օլտուզտան պաշգա, պունուէն ֆայիլ-
տէլէրի պու տէֆա պուրատա տախի
էյիճէ անլաշըմը օլտուղունտան,
չօգ մագպուլ թուլթուլմուշ տուր :

Ղալաթատա Միւնասեան մէզ քիւր
մաղաղասընտա, գանտիլտէ Եանմագ
իլին Ամէրիգանըն էն ալեա վէ թէհ-
լէքէլ օլմանեան կաղտան, զայթթ ուճուզ
ֆիեաթ իլէ սաթըլմագտա օլուպ, պէշ
կալօնուզ, Եանի 20 լիթրալըը պիրուէն
սաթըն ալանա տահա ուճուզ ֆիեաթ ի-
լէ վէրիլէճէյի իլան օլունուլու :

ՍԱՀԻԳ ՂԱԶԻԹԱ
ԿԱՐԱԳԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ
ԼԷՎԱՆՔ ՀԷՐԱԼՏԵՆ ԹԱԳԻԱՆԷՄԷՆԵՅ
ԳԷՅ-ՕԼԼԵՆԱ ՏՈՂԻՆԻ ԵՈՒՄ, ԵՅՕԿԵՆԱ ԵՅՕԿԵՆԱ
ԳԻՄԵՆԻՅԻ ԳԱՐԵՐՈՒՄԱ ՆԻՍԻՐՈ 167 :